

Vincent van Gogh
Eindhoven, Nuenen, Geldrop
Een nostalgische verkenning

Kasper Boon

Inhoud

Voorwoord	5
1. Het weverijmuseum	7
2. Mijn eerste kennismaking met Geldrop	13
3. Wat kaarten en beelden te vertellen hebben	17
4. Vervoer: Van Gogh en reizen	37
5. Zijn de mensen in Nuenen, Eindhoven en Geldrop ook verschillend?	51
6. Herinneringen aan Vincent van Gogh	79
7. Wat is het beeld dat we nu van Van Gogh zien?	91
8. Einde van onze zoektocht	101

Voorwoord

Misschien zullen sommige lezers dit boek lezen als het werk van een gefrustreerde schrijver – iemand die er de pest in heeft dat Van Gogh in Nuenen is gaan wonen, en niet in Geldrop. Alleen daardoor al zijn er talloze feiten en feitjes bekend uit zijn Nuenense periode.

Niet alleen uit Nuenen trouwens, maar ook uit Eindhoven.

Over Geldrop daarentegen is letterlijk geen enkel feitje bekend.

Niets, helemaal niets, en Geldrop is nota bene de plaats die pal tegen Nuenen aan ligt!

Nu zou je dat gegeven gewoon kunnen accepteren. Het is zo, punt uit. Maar je kunt dit opvallende gegeven natuurlijk ook als een vraag zien, om zo na te gaan wat mogelijk de oorzaak hiervan is.

Zou het aan de plaats kunnen liggen?

Zou het aan de mensen die er wonen kunnen liggen?

Heeft het wellicht iets te maken met de vervoersmogelijkheden?

Het is in ieder geval een vraag die, zoals we zullen zien, leidt tot een nostalgische verkenning van de driehoek Nuenen – Eindhoven – Geldrop.

Al schrijvende heb ik van die tocht meer en meer genoten!

Kasper Boon

Frits van Duijnhoven, de vrijwilliger in het Weverijmuseum die mij rondleidt (juli 2025)

1. Het weverijmuseum

Ik sta hier in het Weverijmuseum in Geldrop, en ik moet denken aan Vincent van Gogh. Bij een weverijmuseum in Brabant denk ik natuurlijk allereerst aan wevers. Zou er iets te vinden zijn over Van Gogh en de wevers?

De wat oudere vrijwilliger die me te woord staat (zie foto) heeft zelf in een weeffabriek gewerkt. Hij is trots op het feit dat hij nu vrijwilliger is en mensen kan rondleiden in “zijn museum”.

Het museum legt overduidelijk de nadruk op de techniek van het weven. In een hal staan allerlei weefmachines opgesteld. Of er iets over Van Gogh te vinden is? Natuurlijk wel. In een (veel te) klein hoekje vinden we een klein scherm waarop een video over Van Gogh wordt vertoond. Iets verderop staat een weefgetouw zoals Van Gogh ze geschilderd heeft – een van de vele.

Van Gogh schilderde zijn iconische wevers vooral tijdens zijn Nuenense jaren (december 1883 – november 1885), en Geldrop ligt

tegen Nuenen aan. Wie kennismaakt met de anekdotes van zijn Eindhovense vrienden merkt één ding al snel: hij schilderde niet alleen in Nuenen. Dus... is het niet logisch dat hij ook in Geldrop is geweest? Die plaats ligt tenslotte pal naast Nuenen. Zijn vader had er zelfs een relatie mee – een relatie vanuit de kerk. Bovendien kent Geldrop nog steeds die schitterende heidevelden waarover Vincent schreef. Hij móét er geweest zijn... het kan niet anders!

En toch is er iets vreemds. Iets dat eigenlijk niet te verklaren valt: uit geen enkel document en in geen van zijn lange, vaak zeer gedetailleerde brieven blijkt dat hij ooit in Geldrop is geweest. De naam Geldrop komt nergens voor. Hoe kan dat?

Van Gogh beschrijft allerlei uitstapjes, ontmoetingen, indrukken van het landschap – maar Geldrop blijft buiten beeld. Over zijn tijd in Nuenen weten we heel veel, en ook over zijn bezoeken aan vrienden in Eindhoven is veel bekend. Maar over Geldrop? Helemaal niets.

Zou het te maken hebben met de mensen in die plaats? Met de vervoersmogelijkheden? Of is er iets anders aan de hand?

En nu ik hier bij het Weverijmuseum sta, realiseer ik me ook dat het eigenlijk allemaal niet zo belangrijk is. Of Van Gogh nu alleen de wevers van Nuenen schilderde, of ook een enkele uit Geldrop – wat maakt het eigenlijk uit?

Maar eerlijk is eerlijk: juist dat eenvoudige gegeven, dat er niets te vinden is over de relatie tussen Van Gogh en Geldrop, hield me voortdurend bezig. Het achtervolgde me. Want het onderwerp – de wevers – raakt ook Geldrop, getuige dit boeiende museum.

Het museum schenkt misschien niet zoveel aandacht aan Van Gogh. Dat vind ik persoonlijk jammer, want de wever was toch een hoofdthema van Van Gogh. Maar toch, de relatie wordt wel gelegd.

De wever stond ook symbool voor armoede, en in zekere zin voor uitbuiting. De wevers uit Geldrop verschilden in dat opzicht niet van die uit Nuenen.

Toen Van Gogh tussen eind 1883 en 1885 in deze regio woonde, was hij vastbesloten de harde werkelijkheid van het boeren- en weversleven in beeld te brengen. Natuurlijk was hij toen al geconfronteerd met armoede en uitbuiting. In de Borinage (de arme mijnstreek in Wallonië) was hij immers diep geraakt door dat beeld. En was het niet juist daar dat hij voor het eerst zijn toekomst zag: schilder worden, om dit alles op indringende wijze vast te leggen?

Oorspronkelijk was het mijn bedoeling een speciale studie te maken van “Van Gogh en de wevers”. Niet om zijn ontwikkeling als schilder te beschrijven, maar juist om die opvallende periode van armoede indringend zichtbaar te maken. Misschien ook wel om Geldrop hieraan te koppelen.

Wie in Geldrop woont, ontkomt er niet aan om voortdurend met de neus op dat feit gedrukt te worden: de roots van deze plaats liggen in de textiel.

Maar gaandeweg, tijdens de voorbereiding van die studie, drong zich die andere, veel prikkelender vraag op: Waarom zijn er zoveel sporen van Van Gogh in deze regio te vinden, en zo weinig die met Geldrop te maken hebben?

Neem Eindhoven. Eindhoven was in die tijd bepaald niet veel groter dan Geldrop – Philips bestond nog niet.

En toch vinden we in Eindhoven rijke bronnen: aantekeningen van ontmoetingen, gecombineerd met bijzondere verhalen.

Waarom wel in Eindhoven en niet in Geldrop?

Waarom bouwt Van Gogh banden op met – nota bene – vermogende vrienden in Eindhoven, terwijl zijn werk juist gericht is op de armsten? Hoe valt dat te rijmen?

Om ook die vragen te beantwoorden, maken we een ontdekkingsreis door het Brabant van toen. We richten ons vooral op de regio die gevormd wordt door de driehoek Nuenen, Eindhoven en Geldrop. We ontmoeten zijn vrienden en maken kennis met hun verhalen. We stuiten op kleurrijke figuren die Van Gogh inspireerden, opvallend vaak in Eindhoven, zelden in Nuenen, en kennelijk nooit in Geldrop. We ontdekken hoezeer Van Gogh een intellectueel zoeker was: vol emoties, ongekend fanatiek, verslaafd aan zijn werk, hunkerend naar erkenning, worstelend met geldzorgen en verstrikt in relaties. En hoe hij hierdoor uiteindelijk in de problemen kwam – wellicht mede door zijn amoureuze verwickelingen.

Ten slotte

Is er dan echt niets dat naar Geldrop verwijst? Gelukkig, indirect wel. Op 15 juni 1885 schrijft Van Gogh aan zijn broer Theo dat hij getuige is geweest van een grote heidebrand. Hij schrijft:

Gisteren heb ik een grooten boschbrand bijgewoond op een snikheeten achtermiddag. Het was een bosch midden op een kale heivlakte, en het gezig was zeer eigenaardig, door de verbazende massas zwarten en witten rook die regt naar boven stegen. Het vuur heeft zich echter bepaald bij de heide, de dennennaalden en dorre takken.

En in de *Provinciale Noordbrabantsche en 's-Hertogenbossche Courant* van 18 juni 1885 lezen we dat er een grote bosbrand was tussen Nuenen en **Geldrop**. Dit moet dus wel dé brand zijn geweest waar Van Gogh naar verwees.

Van Gogh is altijd gebiologeerd geweest door het heidelandschap. Dat feit komen we tegen in verschillende brieven, zoals in de brief van 13 april 1885, waarin hij schrijft:

Heden deed ik een prachtige wandeling van uren ver met een kennis van me, van wien ik U de eerste aquarel van een figuurtje liet zien. – Ik zeg niet dat er b.v. in Bretagne, b.v. te Katwijk, b.v. in de Borinage niet nog aangrijpender natuur is en meer dramatisch – ja – maar niettemin – de heide en de dorpen hier zijn toch ook zeer mooi. En er eenmaal zijnde zie ik er een onuitputtelijke ressource voor motieven uit het boerenleven in – en de kwestie is maar: aangrijpen – werken. – Ik heb groote lust weer aquarellen & teekeningen te gaan maken ook – en als ik in mijn atelier woon zal ik 's avonds daarvoor wel tijd maken. –

Het is mooi om te zien hoe Van Gogh getroffen is door dit gedeelte van Brabant. Brabant zal altijd een speciale plek in zijn herinnering houden.

2. Mijn eerste kennismaking met Geldrop

Het moet rond 1955 geweest zijn dat onze buurman als eerste in de straat een auto kreeg. Een Renault 4 – het bekende ‘kikkertje’.
Ik woonde toen in Stratum, een wijk in het zuiden van Eindhoven. Mijn vader werkte bij Philips, zoals overigens zovelen in deze stad. Ook onze buurman werkte bij Philips. Een stille, weinig spraakzame fysicus, die bekend stond om zijn astrologische fascinaties. Hij schreef zelfs een boek over astrologie: *Maanfase Astrologie*. Het was geen man voor een gezellig praatje, eerder een figuur die je als kind met een boogje voorbijliep.
Maar natuurlijk maakte hij wel de blitz, om als eerste in onze straat een auto te hebben.

Het was de tijd dat ik samen met een buurjongen naar de Aalsterweg ging – nu een drukke verbindingsweg tussen Eindhoven en Valkenswaard – om naar auto’s te kijken. Om de vijf minuten – als het druk was – kwam er een auto voorbij.

Op de foto zien we de Aalsterweg rond 1956. Alweer vijf jaar verder dus. In de verte zien we de St.-Joriskerk. Auto’s begonnen rond 1960 zelfs een bekend straatbeeld te vormen.

We keren terug naar onze buurman met dat kikkertje. Hoe onverwacht was het dat ik op een dag een uitnodiging kreeg om met zijn zoon mee te gaan op een autotochtje.

Ik kon me niet herinneren dat ik ooit eerder met onze burens ergens naartoe was geweest.
En waar ging de reis naartoe? Naar Geldrop – ja zelfs nog iets verder.